

Van: Team Groene Regelgeving <wnb@fryslan.frl>

Verzonden: 15-08-2023 12:36

Aan: [REDACTED], [REDACTED] <[REDACTED]@fryslan.frl>

Onderwerp: FW: Concept activiteitenplannen Workumerwaard en Mokkebank - Versterken Friese IJsselmeerkust

Van: [REDACTED], [REDACTED] <[REDACTED]@fryslan.frl>

Verzonden: zaterdag 12 augustus 2023 12:57

Aan: Team Groene regelgeving <wnb@fryslan.frl>

Onderwerp: FW: Concept activiteitenplannen Workumerwaard en Mokkebank - Versterken Friese IJsselmeerkust

Idem graag toevoegen aan het dossier vooroverleg Versterken IJsselmeerkust locaties Mokkebank en Workumerwaard.

Dank!

Groet,

[REDACTED]

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@rhdhv.com>

Verzonden: maandag 26 juni 2023 14:02

Aan: [REDACTED], [REDACTED] <[REDACTED]@fryslan.frl>; [REDACTED], [REDACTED] <[REDACTED]@fryslan.frl>

CC: [REDACTED], [REDACTED] <[REDACTED]@fryslan.frl>; [REDACTED] <[REDACTED]@rhdhv.com>

Onderwerp: Concept activiteitenplannen Workumerwaard en Mokkebank - Versterken Friese IJsselmeerkust

Goedemiddag allen,

Bij deze zoals afgelopen vrijdag toegezegd bij deze de conceptactiviteitenplannen voor de Workumerwaard en Mokkebank de twee deelgebieden binnen het project Versterken Friese IJsselmeerkust waarvoor ontheffing noodzakelijk is.

Mochten er nog vragen en/of onduidelijkheden zijn dan hoor ik het graag.

Met vriendelijke groet,

 J, MSc

Adviseur (landschaps)ecologie, Adviesgroep Biodiversiteit & Natuurlijke systemen

 | M +31 (0)6 J | E J @rhdhv.com | W www.royalhaskoningdhv.com

This email and any attachments are intended solely for the use of the addressee(s); disclosure or copying by others than the intended person(s) is strictly prohibited. If you have received this email in error, please treat this email as confidential, notify the sender and delete all copies of the email immediately

RAPPORT

Activiteitenplan Versterken Friese IJsselmeerkust Workumerwaard

Ontheffingsaanvraag voor Noordse woelmuis

Klant: Provincie Fryslân

Referentie: BH1774-RHD-XX-XX-RP-EO-0001

Status: Concept/1

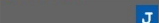
Datum: 23 juni 2023

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Euvelgunnerweg 25A
9723 CV Groningen
Netherlands
Water & Maritime

+31 88 348 53 00 T
info@rhdhv.com E
royalhaskoningdhv.com W

Titel document: Activiteitenplan Versterken Friese IJsselmeerkust Workumerwaard

Sub titel: Ontheffingsaanvraag voor Noordse woelmuis
Referentie: BH1774-RHD-XX-XX-RP-EO-0001
Uw kenmerk [Click or tap here to enter text.](#)
Status: Concept/1
Datum: 23 juni 2023
Projectnaam: Versterken Friese IJsselmeerkust
Projectnummer: BH1774
Auteur(s):

Opgesteld door:

Gecontroleerd door:

Datum: 26 juni 2023

Goedgekeurd door:

Datum:

Classificatie

Alleen voor intern gebruik

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doel en onderzoeksvragen	1
1.3	Methode activiteitenplan	1
1.4	Leeswijzer	1
2	Wettelijk kader van de Soortenbescherming van de Wnb	2
3	Het plangebied en voorgenomen ontwikkeling	6
3.1	Ligging en beschrijving van het plangebied	6
3.2	Voorgenomen ontwikkeling	6
3.3	Natuurwaarde	6
4	Voorkomende soorten	7
4.1	Natuurtoets en aanvullend onderzoek	7
4.1.1	Vaatplanten	7
4.1.2	Grondgebonden zoogdieren	7
4.1.3	Vleermuizen	8
4.1.4	Broedvogels	8
4.1.5	Vissen	8
4.1.6	Reptielen en amfibieën	8
4.1.7	Ongewervelde diersoorten	9
5	Staat van instandhouding en mogelijke effecten	10
5.1	Noordse woelmuis	10
5.1.1	Voorkomen en staat van instandhouding	10
5.1.2	Functie van het plangebied voor de soort	10
5.1.3	Effect van de voorgenomen ontwikkeling op de soort	10
6	Mitigerende maatregelen	11
7	Wettelijk belang	13
7.1	Wettelijke belangen in het kader van de Wet natuurbescherming	13
7.2	Wettelijke belangen voorgenomen project	13
7.3	Alternatievenafweging	13
7.3.1	Alternatieve locatie	13
7.3.2	Alternatieve inrichting	13
7.3.3	Alternatieve werkwijze	13
7.3.4	Alternatieve planning	14

Alleen voor intern gebruik

8	Literatuur	15
9	Bijlagen	16
9.1	Presentatietekening DO Workumerwaard	1
	Bijlage: Natuurtoets	1
	Bijlage: Aanvullend onderzoek	1

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De provincie Fryslân is voornemens om, als onderdeel van het grotere project Versterken Friese IJsselmeerkust, in deelgebied Workumerwaard de optredende erosie aan het natuurgebied de Workumerwaard aan te pakken. De ontwikkelingen bestaan uit het realiseren van een nieuwe buitenwaard over de gehele lengte van de huidige waard (circa 2,3 km). Tussen de huidige buitenwaard en de nieuwe buitenwaard wordt een zomerkade gerealiseerd. Aan de binnenzijde van de zomerkade wordt een (watervoerende) sloot uitgegraven. Op deze manier krijgt het natuurgebied een nieuwe impuls voor met name (broed)vogels, welke zijn aangewezen voor het Natura 2000-gebied IJsselmeergebied.

Een dergelijke ingreep wordt gezien als een ruimtelijke ontwikkeling. Vanuit de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) is het nodig om ruimtelijke ingrepen te toetsen op mogelijke negatieve effecten op beschermde gebieden, soorten en houtopstanden. Vanuit deze verplichting is een natuurtoets uitgevoerd door Royal HaskoningDHV (J, 2021). De hiervoor gebruikte informatie betreffende het voorkomen van soorten is afkomstig van de NDFF en verspreidingsatlassen, informatie uit reeds uitgevoerde soortenonderzoeken en het uitvoeren van soortgericht vervolgonderzoek naar heikikker en waterspitsmuis. Samen geven deze onderzoeken een volledig en actueel beeld van de aanwezigheid van beschermde soorten binnen het plangebied. Uit de natuurtoets blijkt dat de voorgenomen ingreep leidt tot een overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb ten aanzien van de noordse woelmuis, ondanks het nemen van voorzorgsmaatregelen. Om deze reden is een ontheffing in het kader van de Wnb vereist.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Onderhavig activiteitenplan vormt de onderbouwing voor de ontheffingsaanvraag van de Wnb. Het activiteitenplan beschrijft de volgende onderdelen:

- Welke soorten voorkomen en welke functies het plangebied vervult;
- Wat de huidige staat van instandhouding is van de soorten waarop een overtreding plaatsvindt en wat de effecten zijn op de staat van instandhouding;
- Onder welke wettelijke belang de ingreep wordt uitgevoerd;
- Of er sprake is van alternatieve opties, waarbij er minder negatieve effecten optreden op de aanwezige natuurwaarden, en;
- Welke mitigerende maatregelen genomen worden om negatieve effecten te verzachten.

1.3 Methode activiteitenplan

Voor dit activiteitenplan is het resultaat van de natuurtoets en de aanvullende soortenonderzoeken uitgevoerd door Royal HaskoningDHV (J, 2021) gebruikt als basis. Daarnaast is met de Provincie Fryslân afstemming geweest over de onderbouwing van het wettelijk belang en mogelijke alternatieven voor het plan.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is een beknopt kader van de Wet natuurbescherming (Wnb, onderdeel Soortenbescherming) beschreven. In hoofdstuk 3 is het plangebied en de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling beschreven. In hoofdstuk 4 zijn aan de hand van de resultaten van bestaand en aanvullend soortgericht onderzoek de

aanwezigheid van (gebruiksfuncties van) beschermde soorten in het plangebied beschreven. In hoofdstuk 5 worden de staat van instandhouding en mogelijke effecten op de relevante soorten beschouwd. In hoofdstuk 6 worden de te nemen mitigerende maatregelen toegelicht. In hoofdstuk 7 is het wettelijke belang en de alternatievenafweging opgenomen. Verder is de geraadpleegde literatuur opgenomen en zijn er een drietal bijlages opgenomen, dit betreft de presentatietekening van de Workumerwaard, de natuurtoets en soortgerichte onderzoek.

2 Wettelijk kader van de Soortenbescherming van de Wnb

De Wet natuurbescherming (Wnb) kent drie beschermingsregimes waarin de voorschriften van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en twee verdragen (Bern en Bonn) zijn geïmplementeerd en waarin aanvullende voorschriften zijn gesteld voor de diersoorten die niet onder die specifieke voorschriften vallen, maar wel bescherming nodig hebben.

Beschermingsregimes

Het gaat om de volgende beschermingsregimes:

- *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (paragraaf 3.1 van de Wnb)*
Dit zijn alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn).
- *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (paragraaf 3.2 van de Wnb)*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, Bijlage I of II bij het Verdrag van Bern en Bijlage II bij het Verdrag van Bonn.
- *Beschermingsregime andere soorten (paragraaf 3.3 van de Wnb)*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage A en B van de Wnb. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten van nature voorkomend in Nederland.

Verbodsbepalingen

Elk van de beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van deze verboden. De verbodsbepalingen in de paragrafen 3.1 en 3.2 (van de Wnb) zijn een-op-een overgenomen uit de genoemde richtlijnen (**Error! Reference source not found.**) en verdragen en zijn uitsluitend van toepassing op de in deze richtlijnen en verdragen genoemde soorten. De bepalingen in paragraaf 3.3 zien toe op de 'nationale' andere soorten die zijn genoemd in de bijlagen A en B bij de Wnb. Hiervoor geldt een kleiner aantal verbodsbepalingen.

Bij de toetsing aan het soortbeschermingsdeel van de Wnb is bepaald of beschermde plant- en diersoorten voorkomen in het plangebied en of de functionaliteit van het leefgebied van deze soorten aangetast wordt als gevolg van het project, waardoor de gunstige staat van instandhouding in gevaar komt.

Algemene zorgplicht

Voor alle in het wild levende planten en dieren (dus ook voor soorten die niet zijn opgenomen in de Wnb) geldt de algemene zorgplicht conform Wnb artikel 1.11. Deze plicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild levende planten en dieren en hun leefomgeving. Veelal komt de zorgplicht erop neer dat tijdens werkzaamheden negatieve effecten op planten en dieren zoveel mogelijk worden voorkomen, en dat bij de inrichting aandacht wordt besteed aan de realisatie van geschikt habitat voor plant en dier. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, en in het geval dat ze beschermd zijn ook als ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht betekent niet dat geen effecten mogen optreden, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat de verstoring en eventueel lijden zo beperkt mogelijk is.

Tabel 2-1. Overzicht van de verbodsbepalingen Wet natuurbescherming.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2	Beschermingsregime andere soorten § 3.3
Art. 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art. 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Art. 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.	Art. 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art. 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.	Art. 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.	
Art. 3.1 lid 4 Het is verboden vogels opzettelijk te storen.	Art. 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.	Art. 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
Art. 3.1 lid 5 Opzettelijk storen is niet verboden indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.	Art. 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.	

Ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden

In beginsel moet met voorzorgsmaatregelen ervoor worden gezorgd dat de functionaliteit van het leefgebied niet wordt aangetast en soorten niet worden verwond of gedood. Lukt dat niet en worden dus verbodsbepalingen overtreden, dan moeten mitigerende maatregelen genomen worden en is een ontheffing nodig. Het beschermingsregime van de soort bepaalt de mogelijkheid tot het verkrijgen van een ontheffing.

Artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb bevatten de ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden van de genoemde verboden per beschermingsregime. Voor soorten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen vrijstelling worden verleend op basis van de in deze richtlijnen genoemde belangen (bijvoorbeeld openbare veiligheid of dwingende reden van groot openbaar belang). Onder de Wnb geldt voor deze soorten een ontheffingsplicht, behalve als het bevoegd gezag door middel van een zogenoemde vrijstelling anders besluit.

Voor de 'andere soorten' van artikel 3.10 kunnen provincies en het ministerie van LNV een algemene vrijstelling van de ontheffingsplicht vaststellen middels een verordening. De provincie is het bevoegd gezag voor het al dan niet verlenen van vergunningen en ontheffingen in het kader van de Wnb. Alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het rijk in de vorm van de minister van LNV bevoegd gezag. Het bevoegd gezag voor dit project is de provincie Friesland. Voor sommige soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen op basis van Provinciale Staten vastgestelde provinciale verordeningen. De vrijgestelde soorten in Friesland zijn in **Error! Reference source not found.** weergegeven. De algemene zorgplicht (artikel 1.11) blijft te allen tijde van toepassing.

Tabel 2-2. Soorten met een algemene vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen op basis van door PS vastgestelde provinciale verordeningen in de provincie Friesland.

Grondgebonden zoogdiersoorten			Amfibieën
Aardmuis	Haas	Steenmarter	Bastaardkikker
Bosmuis	Hermelijn	Tweekleurige bosspitsmuis	Bruine kikker
Bunzing	Huisspitsmuis	Veldmuis	Gewone pad
Dwergmuis	Konijn	Vos	Kleine watersalamander
Dwergspitsmuis	Ondergrondse woelmuis	Wezel	Meerkikker
Egel	Ree	Woelrat	
Gewone bosspitsmuis	Rosse woelmuis		

Voorzorgs- en mitigerende maatregelen

Indien door voorzorgsmaatregelen de negatieve effecten volledig kunnen worden opgeheven, waardoor overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden, is het aanvragen van een ontheffing niet nodig. Het gaat erom dat de voorzorgsmaatregel zorgt dat de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de aanwezige beschermde soort blijft behouden en de betreffende soort niet gedood, verwond of verstoord wordt.

De voorzorgsmaatregelen worden als randvoorwaarde meegegeven aan de aannemer. Indien dit niet wenselijk of mogelijk is, dan dienen mitigerende maatregelen genomen te worden om de optredende effecten te verzachten. Omdat sprake is van het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen, moet een ontheffing worden aangevraagd. In specifieke gevallen geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht als ruimtelijke ontwikkelingen uitgevoerd worden volgens een goedgekeurde gedragscode.

Opzettelijkheid

In de Wnb is voor veel verbodsbepalingen de term opzettelijk van toepassing. Niet-opzettelijke handelingen waarbij verbodsbepalingen overtreden worden zijn niet verboden. Daarbij is van belang dat het Europese Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: "Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant".

Wezenlijke invloed

Met de term 'wezenlijke invloed' wordt bedoeld op een wezenlijk negatieve invloed op een soort of populatie. Om te bepalen of sprake is van een wezenlijk (negatieve) invloed dienen de effecten van de activiteiten of werkzaamheden op de populatie te worden onderzocht. Of hiervan sprake is hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Op welk van deze niveaus de effecten op een soort moeten worden onderzocht, hangt af van de soort. Er is geen sprake van een wezenlijke invloed wanneer de populatie de mogelijke negatieve effecten van de activiteiten of werkzaamheden zelf op een zodanige wijze (bijvoorbeeld doordat voldoende uitwijkmogelijkheden zijn naar een volwaardig leefgebied elders) teniet kan doen dat er geen invloed is op de huidige staat van instandhouding van de soort. In alle gevallen geldt proportionaliteit. Effecten op een zeer zeldzame soort zullen op een lager niveau moeten worden gezien dan een zeer algemene soort. Bij soorten die zich niet over grote afstanden kunnen verplaatsen, zoals amfibieën, reptielen, planten en veel soorten insecten, is eerder sprake van een wezenlijk negatieve invloed dan bij soorten die zich over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Verder is van belang of het effect van tijdelijke of permanente aard is. Van tijdelijke effecten kan een populatie van een soort zich over het algemeen gemakkelijker herstellen dan wanneer het om een aanhoudend negatief effect gaat.

3 Het plangebied en voorgenomen ontwikkeling

3.1 Ligging en beschrijving van het plangebied

Het deelgebied Workumerwaard is een groot en uniek gebied tussen Workum en Gaast en direct gelegen aan het IJsselmeer. De Workumerwaard bestaat uit een buitendijks gedeelte (de Workumer buitenwaard), welke is aangewezen als Natura 2000-gebied (IJsselmeer), en een binnendijks gedeelte (de Workumer binnenwaard). De Workumerwaard is één van de grootste aaneengesloten weidevogelkerngebieden van Friesland. Tevens is het een ganzen gedooggebied, hierdoor blijft het gras tot halverwege mei kort door grazende ganzen. In combinatie met het relatief extensieve beheer ontstaat op deze manier een unieke vegetatie, die botanisch gezien zeer waardevol is (met soorten als Grote Ratelaar, Rietorchis, Echte koekoeksbloem en Fraai Duizendguldenkruid).

Op de Workumer buitenwaard liggen meerdere schelpenbanken (waar onder andere grote groepen kokmeeuwen en visdieven, maar ook goudplevieren, bontbekplevieren en oeverlopers voorkomen). Daarnaast is er veel voedsel te vinden in het ondiepe water. Achter de schelpenbanken liggen natte, onbemeste graslanden met veel bijzondere planten, in de zomer grazen hier koeien.

Figuur 3-1. Een impressie van het deelgebied Workumerwaard. Links: een foto van het plangebied genomen vanaf de grens van de buitenwaard met het IJsselmeergebied. Rechts: een foto van het plangebied genomen van de slenk die loopt op de grens van de binnen- en buitenwaard. Foto's: Royal HaskoningDHV, 2021.

3.2 Voorgenomen ontwikkeling

Op de Workumerwaard wordt een nieuwe buitenwaard gerealiseerd over de gehele lengte van de huidige waard (circa 2,3km), de landaanwinning zal ongeveer 250 meter het IJsselmeer in gaan. De landaanwinning wordt over de gehele lengte vastgelegd middels een schelpenbank. Tussen de huidige buitenwaard en de nieuwe buitenwaard wordt een zomerkade gerealiseerd. Aan de binnenzijde van de zomerkade wordt een (watervoerende) sloot uitgegraven.

3.3 Natuurwaarde

De ontwerpen dragen enorm bij aan de natuurwaarden in de Workumerwaard door het creëren van een buitenwaard, het bieden van mogelijkheden voor broedvogels en herstellen van het sloten en slenkenpatroon.

4 Voorkomende soorten

4.1 Natuurtoets en aanvullend onderzoek

4.1.1 Vaatplanten

Op basis van verspreidingsgegevens, gegevens uit de NDFF, een Florakartering uitgevoerd voor de Workumerwaard en veldbezoeken zijn geen waarnemingen van vaatplanten beschermd onder de Wet natuurbescherming. Een ontheffing is dus niet nodig.

4.1.2 Grondgebonden zoogdieren

Uit de NDFF blijkt dat in de directe omgeving van de Workumerwaard waarnemingen bekend zijn van enkele (strik) beschermde grondgebonden zoogdiersoorten. Het gaat om de boommarter, das, noordse woelmuis, otter, en waterspitsmuis. Voor aardmuis en andere meer algemeen voorkomende zoogdieren waaronder bosmuis, dwergmuis, egel, haas, huisspitsmuis, konijn, rosse woelmuis, veldmuis en vos geldt dat ze beschermd zijn onder de Wnb, maar dat ze door de provincie Friesland zijn vrijgesteld van ontheffing bij ruimtelijke ontwikkelingen. Wel geldt voor deze soorten de algemene zorgplicht. De aanwezigheid van andere beschermde grondgebonden zoogdiersoorten is op basis van hun biotooppeisen en verspreidingsgegevens uitgesloten.

Boommarter

Er zijn een aantal waarnemingen bekend van boommarter in de directe omgeving van de Workumerwaard. Er is echter geen geschikt habitat aanwezig waardoor (essentieel) leefgebied van boommarter kan worden uitgesloten. Er is dan ook geen ontheffing vereist.

Das

In de Workumerwaard zijn enkele waarnemingen van de das bekend (NDFF). De Workumerwaard is uitermate geschikt als foerageergebied. Geschikt habitat voor burchten is niet aanwezig. Als gevolg van de geplande ingreep zal geen leefgebied van de das verloren gaan, wel is er sprake van tijdelijke verstoring van foerageergebied (tijdens de aanlegfase). Aangezien dit met voorzorgsmaatregelen kan worden opgelost is een ontheffing niet nodig.

Noordse woelmuis

Uit onderzoek van A&W (oktober 2019) bleek dat de noordse woelmuis aanwezig was in de noordpunt van de Workumerwaard ter hoogte van Uitkijkpunt IJsselmeer. Op circa 400 meter van het plangebied. Van alle zuidelijk daarvan gelegen gebieden is de soort recent (vanaf 2014) niet opgemerkt (Altenburg & Beemster, 2020). Gezien de grote van de territoria kan niet worden uitgesloten dat als gevolg van de geplande ingreep tijdelijk leefgebied van de noordse woelmuis verloren gaat. Daarnaast kan er sprake zijn van tijdelijke verstoring en beschadigen of vernielen van voortplantings- of rustplaatsen (tijdens de aanlegfase). Om deze redenen is een ontheffing vereist voor deze soort.

Otter

In de NDFF staan waarnemingen van otters in de Workumerwaard. Er is echter onvoldoende dekking aanwezig om te dienen als (dag)rustplaatsen voor de otter. Gezien het tijdstip van de dag waarop de werkzaamheden worden uitgevoerd (overdag), de aanwezigheid van voldoende alternatief (foerageer)gebied, verhoging van de kwaliteit van het leefgebied op de langere termijn, is er geen ontheffing vereist voor deze soort.

Waterspitsmuis

Tijdens onderzoek van A&W (oktober 2019) is dat de waterspitsmuis in 2019 niet is vastgesteld in de Workumerwaard. Met aanvullend (eDNA) onderzoek (Bijlage X) kon de aanwezigheid van waterspitsmuis ook niet worden aangetoond. Op basis van de eDNA-monsters kan de aanwezigheid van vaste looproutes en rust- en verblijfplaatsen van de soort in en nabij de watergangen met zekerheid worden uitgesloten. Ook kan de aanwezigheid van leefgebied van enige importantie voor waterspitsmuis in de Workumerwaard of de directe omgeving worden uitgesloten. Het gebied vervult daarom geen enkele essentiële functie voor waterspitsmuis. Om deze redenen is een ontheffing niet nodig.

4.1.3 Vleermuizen

Uit de NDFF blijkt dat in of in de directe omgeving van het plangebied waarnemingen bekend zijn van verschillende soorten beschermde vleermuizen. Het gaat om gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Daarnaast ligt het gebied binnen het verspreidingsgebied van de meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis. Tijdens veldbezoeken is de aanwezigheid van voortplantings- of rustplaatsen in uitgesloten. Alsmede de aanwezigheid van essentiële vliegroutes in de deelgebieden is uitgesloten. Wel maakt het open tot halfopen, vochtige landschap van de Workumerwaard waarschijnlijk onderdeel uit van foerageergebied. Gezien het tijdstip op de dag van uitvoering van werkzaamheden (overdag), het voorhanden zijn van alternatief foerageergebied, en het niet aanwezig zijn van negatieve effecten op vleermuizen in de gebruiksfase, is er geen ontheffing vereist (wel is het nemen van voorzorgsmaatregelen noodzakelijk).

4.1.4 Broedvogels

Uit de verspreidingsgegevens van de NDFF en broedvogel inventarisatie onderzoek (Jager & Postma, 2019) blijkt dat binnen de Mokkebank waarnemingen bekend zijn van verschillende soorten broedvogels met zowel jaarrond als niet-jaarrond beschermde nesten en van andere bijzondere/zeldzame broedvogels. De aanwezigheid van potentieel jaarrond beschermde nesten in bomen en gebouwen is uitgesloten. Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd is er geen ontheffing vereist. Wel noodzakelijk is het nemen van voorzorgsmaatregelen.

4.1.5 Vissen

In de omgeving de Workumerwaard zijn geen waarnemingen bekend van beschermde vissoorten. Geschikt biotoop ontbreekt en daarnaast is de aanwezigheid op basis van verspreidingsgegevens ook niet te verwachten. Hierdoor is het voorkomen van (beschermde) vissoorten uitgesloten en is er dus geen ontheffing vereist.

4.1.6 Reptielen en amfibieën

Uit de NDFF blijkt dat in de nabije omgeving van de Workumerwaard waarnemingen bekend zijn van een aantal onder de Wet natuurbescherming beschermde reptielen en amfibieën, namelijk de meerkikker en gewone pad. Op basis van gegevens uit verspreidingsatlassen zouden ook nog soorten als kleine watersalamander kunnen voorkomen. Voor andere meer algemeen voorkomende soorten als gewone pad, kleine watersalamander en meerkikker geldt dat ze beschermd zijn onder de Wnb, maar dat ze door de provincie Friesland zijn vrijgesteld van ontheffing bij ruimtelijke ingrepen. Uit de NDFF komen geen waarnemingen van de heikikker naar voren. Aangezien er mogelijk geschikt habitat voorkomt is er aanvullend (eDNA) onderzoek uitgevoerd. Het aanvullend onderzoek is opgenomen in Bijlage X.

Heikikker

Op basis van het eDNA-onderzoek is de aanwezigheid van heikikkers niet aangetoond. Op basis van de eDNA-monsters kan de aanwezigheid van voortplantingswateren van de soort in de watergangen met

zekerheid worden uitgesloten. Ook kan de aanwezigheid van leefgebied van enige importantie voor heikikkers in het gebied of de directe omgeving ervan wordt uitgesloten. Het gebied vervult daarom geen enkele essentiële functie voor heikikkers. Voor deze soort geldt dan ook dat er geen essentiële functies aanwezig zijn en er dus geen ontheffing vereist is.

4.1.7 Ongewervelde diersoorten

Uit de verspreidingsgegevens van de NDFF is gebleken dat in de directe omgeving de Workumerwaard geen waarnemingen bekend zijn van een beschermde ongewervelde. Geschikt biotoop lijkt te ontbreken ontbreekt binnen het de deelgebieden. In 2020 zijn tijdens onderzoek door Bureau FaunaX geen onder de Wnb beschermde soorten aangetroffen (Bureau FaunaX, 2021). De aanwezigheid van beschermde ongewervelde dieren is hiermee uitgesloten en dus is er geen ontheffing vereist.

5 Staat van instandhouding en mogelijke effecten

Definitie staat van instandhouding

In de Wet natuurbescherming wordt de volgende definitie gegeven voor de 'gunstige staat van instandhouding van een soort':

Staat van instandhouding van een soort waarvoor geldt dat:

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
- het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Tijdelijke effecten

Bij de uitvoering van het project worden diverse werkzaamheden uitgevoerd waarbij zwaar materieel wordt ingezet. Tijdens de werkzaamheden kunnen de volgende storingsfactoren optreden in het plangebied:

- Geluidseffecten door materieel;
- Lichtuitstraling door materieel en bouwlampen;
- Optische effecten door rijdend/varend materieel, beweging van materialen en mensen;
- Trillingen door rijdend materieel en beweging van materialen;
- Vertroebeling van het water als gevolg van zandsuppletie.

Permanente effecten

De voorgenomen maatregelen voor de Workumerwaard leveren een directe impuls aan het aangekaarte knelpunt uit het Algemeen Beheerplan IJsselmeer: 'Onvoldoende omvang kale of schaars begroeide gronden voor broedvogels' en 'Onvoldoende beschikbaarheid van voedsel voor vogels'. De nieuwe buitenwaard creëert extra omvang/leefgebied voor broedvogels op kale of schaars begroeide gronden terwijl het slenkenpatroon bijdraagt aan de ecologische waterkwaliteit en daarmee indirect aan de visstand en voedselbeschikbaarheid voor bepaalde vogels (die zijn aangewezen als Natura 2000 instandhoudingsdoelstelling).

5.1 Noordse woelmuis

5.1.1 Voorkomen en staat van instandhouding

5.1.2 Functie van het plangebied voor de soort

5.1.3 Effect van de voorgenomen ontwikkeling op de soort

Commented [J]: P.M.
Deze paragraaf wordt later uitgeschreven

6 Mitigerende maatregelen

Om een ontheffing te verkrijgen zijn in dit activiteitenplan mitigerende maatregelen voorgesteld om het verstoren, doden en verwonden van de noordse woelmuis (zo veel mogelijk) te voorkomen en lokaal een goede staat van instandhouding te waarborgen. De maatregelen zijn gebaseerd op het soort specifieke kennisdocument opgesteld door BIJ12 (*BIJ12 - Kennisdocument Noordse woelmuis*, 2017). De beschreven mitigerende maatregelen zijn in het verleden ook toegepast en gemonitord in gelijksoortige projecten.

- Werken buiten kwetsbare perioden.
 - Werkzaamheden vinden (zoveel mogelijk) plaats buiten de kwetsbare periodes. Dit zijn de voorplantingsperiode en de winterrustperiode (Tabel 6.1). Noemenswaardig is dat, afhankelijk van lokale klimatologische omstandigheden en de meteorologische omstandigheden voorafgegaan of tijdens de werkzaamheden, deze perioden eerder of later kunnen beginnen. Activiteiten die effect hebben op de zomerhabitat vinden bij voorkeur in de periode oktober tot en met maart plaats (Tabel 6.2). Activiteiten die effect hebben op de winterhabitat vinden bij voorkeur in de periode april tot en met oktober plaats (Tabel 6.2). Oktober is (in het algemeen) de gunstigste maand om activiteiten uit te voeren.
 - De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van noordse woelmuis.
- Aanpassen werkwijze of werkvolgorde.
 - Bij de uitvoering van de werkzaamheden met machines wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande infrastructuur van wegen, kaden en paden binnen het plangebied, zodat het aanrijdrisico minimaal is. Het werkterrein wordt zo klein mogelijk gehouden.
 - De werkzaamheden worden zoveel mogelijk in één opvolgende periode uitgevoerd, zonder langdurig te stoppen, waardoor soorten in de 'pauze' zich niet alsnog vestigen. Hierdoor wordt het gebied maar één (relatief korte) periode verstoord. De verstoringafstand wordt hierdoor "automatisch" bepaald. Dit betekent dat binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden geen verstoringgevoelige beschermde soorten zullen vestigen en voorkomt (opnieuw) verstoring van beschermde soorten.
 - Vooraf aan activiteiten zoals het (tijdelijk) storten van grond, graafwerkzaamheden en transport, wordt dit gebiedsdeel ongeschikt gemaakt als habitat voor noordse woelmuis. Een week voorafgaande aan de werkzaamheden worden de oevers gemaaid (met een maaibalk ingesteld op 10 cm), zodat de vegetatie kort is. Hiermee is dit gebied ongeschikt voor kleine zoogdieren (waaronder noordse woelmuis), welke vervolgens op eigen beweging op zoek gaan naar ander geschikt leefgebied in de aangrenzende omgeving. Het kortmaaien kan het beste in de het voorjaar gebeuren voor de voorplantingsperiode begint, en maaisel moet worden afgevoerd.
 - Tijdens de werkzaamheden moeten vluchtplaatsen voor noordse woelmuis altijd beschikbaar blijven.
- Inschakelen noordse woelmuis deskundige.
 - De werkzaamheden binnen het (mogelijke) leefgebied van noordse woelmuis worden uitgevoerd onder begeleiding van een noordse woelmuis deskundige.
- Opstellen ecologisch werkprotocol.
 - Er wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld in samenspraak met een noordse woelmuis deskundige.

Tabel 6-1 Gevoelige perioden voorkomende beschermde soorten. Groen: niet-gevoelige periode, oranje: gevoelige periode, rood: zeer gevoelige periode. Bron gevoelige perioden: BIJ12 - Kennisdocument Noordse woelmuis, 2017.

Soort	Jan	Feb	Maa	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Noordse woelmuis voortplanting												
Noordse woelmuis winterrust												

Tabel 6-2 Gevoelige perioden voorkomende beschermde soorten per type werkzaamheden. Groen: niet-gevoelige periode, oranje: gevoelige periode, rood: zeer gevoelige periode. Bron gevoelige perioden: BIJ12 - Kennisdocument Noordse woelmuis, 2017.

Soort	Jan	Feb	Maa	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Noordse woelmuis beïnvloeding zomerhabitat												
Noordse woelmuis beïnvloeding winterhabitat												

7 Wettelijk belang

7.1 Wettelijke belangen in het kader van de Wet natuurbescherming

In Tabel 7.1 is opgenomen voor welke verbodsbepalingen een ontheffing noodzakelijk is.

Tabel 7.1 Overzicht met van toepassing zijnde artikelen en leden per diersoort.

Soort	Beschermingsregime	Artikel - lid	Verbodsbepaling
Noordse woelmuis	Habitatrichtlijnsoorten	3.5 - 4	Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen
		3.5 - 5	Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren

7.2 Wettelijke belangen voorgenomen project

Een ontheffing op grond van artikel 3.10 in samenhang met artikel 3.8 Wet natuurbescherming kan worden verleend aangezien:

- Er geen andere bevredigende oplossing is welke redelijkerwijs (i.r.t. de doelstelling van de activiteit) minder effecten op de soorten geeft (zie Paragraaf 7.3);
- En de activiteiten door de mitigerende maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten;
- En de ingreep nodig is voor de volgende van de in artikel 3.8 vijfde lid onder b en/of artikel 3.10 tweede lid gespecificeerde belangen:
 - Art 3.8, lid 5, onderdeel b
 - ▢ *in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;*
 - ▢ *in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;*

7.3 Alternatievenafweging

7.3.1 Alternatieve locatie

Het voorgenomen project is locatie gebonden en kan niet elders uitgevoerd worden.

7.3.2 Alternatieve inrichting

De inrichting heeft in de toekomst juist een positief effect op de noordse woelmuis en andere soorten. Een alternatieve inrichting die geen negatieve effecten veroorzaakt, en waarmee toch de doelstellingen van het project worden behaald, is niet mogelijk.

7.3.3 Alternatieve werkwijze

Bij de werkwijze wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten (Hoofdstuk 6). Hiervoor zijn geen natuurvriendelijkere alternatieven voorhanden.

Alleen voor intern gebruik

7.3.4 Alternatieve planning

De planning is afgestemd op de aanwezigheid en gevoelige perioden van de beschermde soorten. Er wordt naar gestreefd om in een voor deze soorten zo gunstig mogelijke periode te werken.

8 Literatuur

- [J] (2020). *Voorkomen van de Noordse woelmuis langs de Friese IJsselmeerkust in 2019* (A&W-rapport 19-327). Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- [J] (2021). *Nog ontbrekende natuurgegevens voor het project Versterking Friese IJsselmeerkust*. A&W, Feanwâlden
- BIJ12 - Kennisdocument Noordse woelmuis. (2017, Juli). BIJ12. <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-013-Kennisdocument-Noordse-woelmuis-1.0>
- [J] (2019). Broedvogels in natuurreservaten van It Fryske Gea in 2019. In *sovon.nl* (Sovon-rapport 2019/87). Sovon Vogelonderzoek Nederland. https://stats.sovon.nl/static/publicaties/rap_2019-87_brv-nat-res-it-fryske-gea-2019-web.pdf
- [J] (2020). *Florakartering aandachtsoorten op buitendijkse aan het IJsselmeer gelegen Fryske Gea-terreinen in 2019*. It Fryske Gea, Olterterp.
- Rechtspraak.nl. (z.d.). <https://uitspraken.rechtspraak.nl/#!/details?id=ECLI:NL:RVS:2009:BI3701>
- [J] (2021). *Natuurtoets projectgebied Workum - Versterken Friese IJsselmeerkust*. Royal HaskoningDHV.

Alleen voor intern gebruik

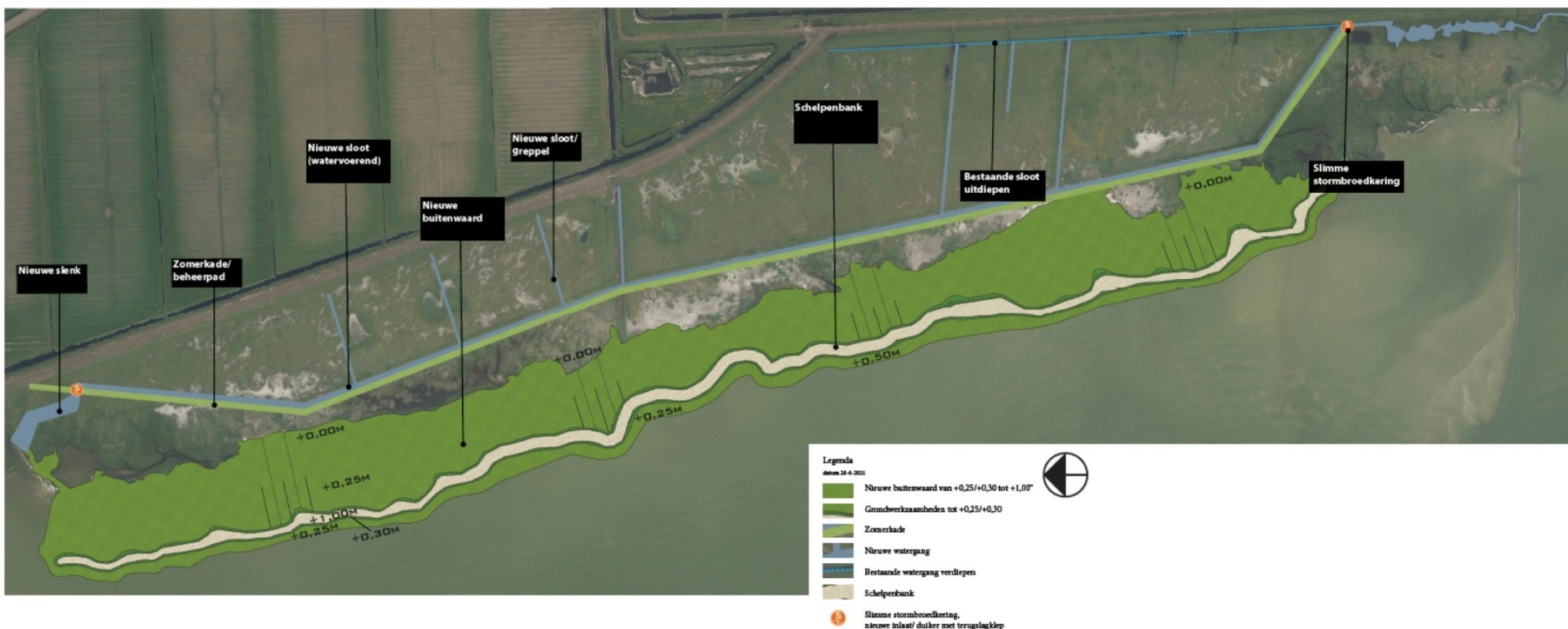

9 Bijlagen

- 9.1 Presentatietekening DO Workumerwaard
- 9.2 Natuurtoets Workumerwaard
- 9.3 Aanvullend onderzoek

VERSTERKEN FRIESE IJSSELMEERKUST - WORKUM

provincie fryslân
provincie fryslân

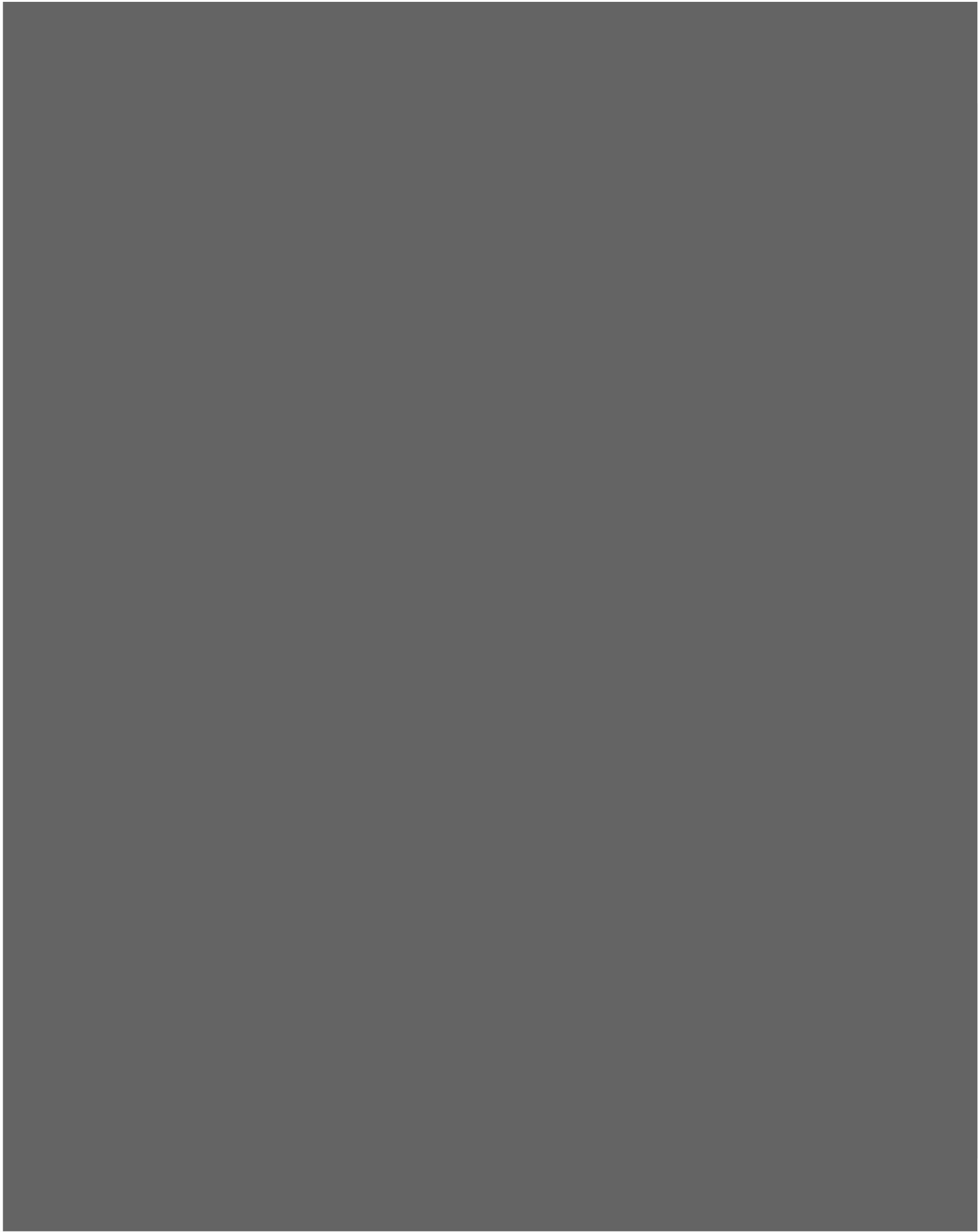

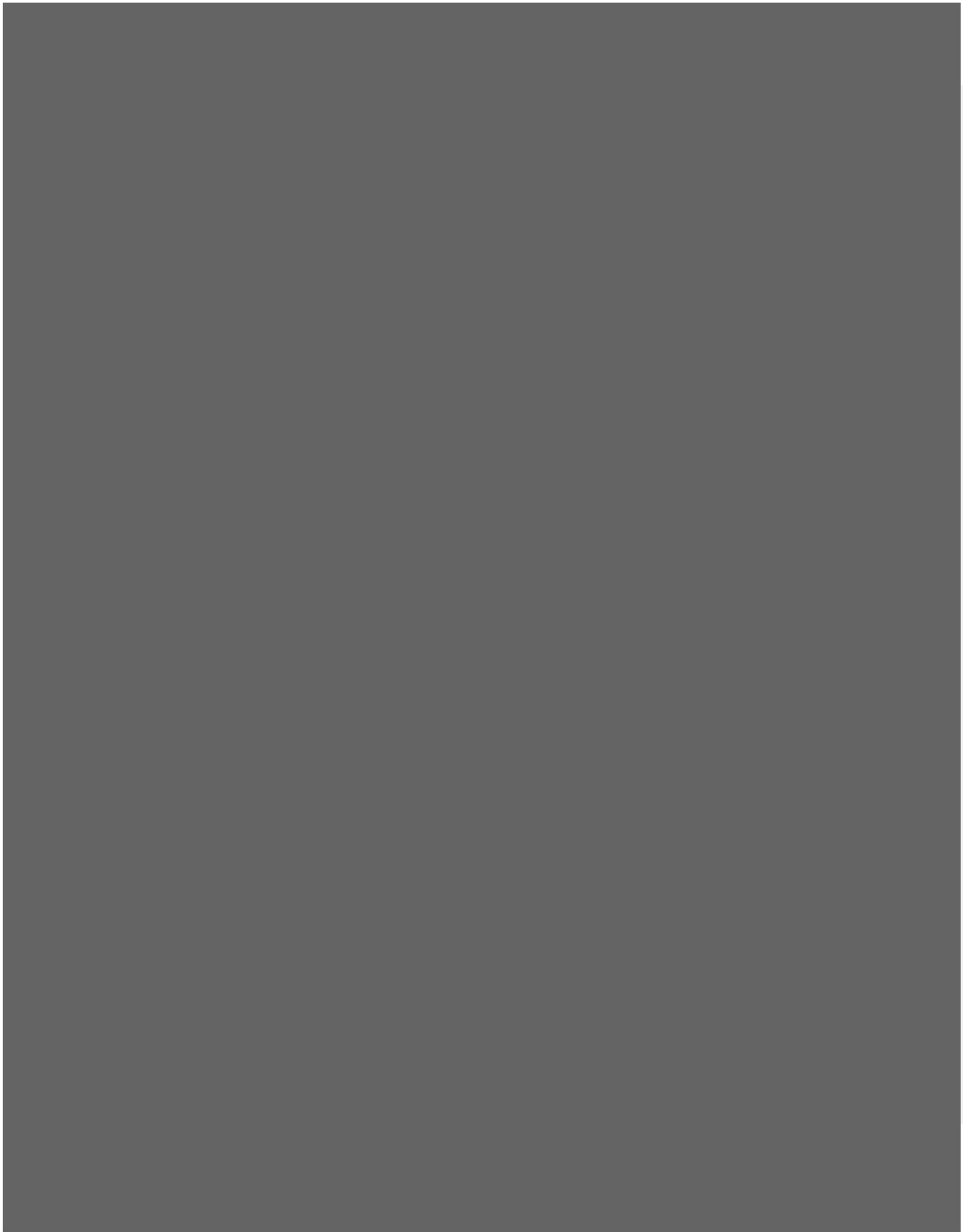
Alleen voor intern gebruik

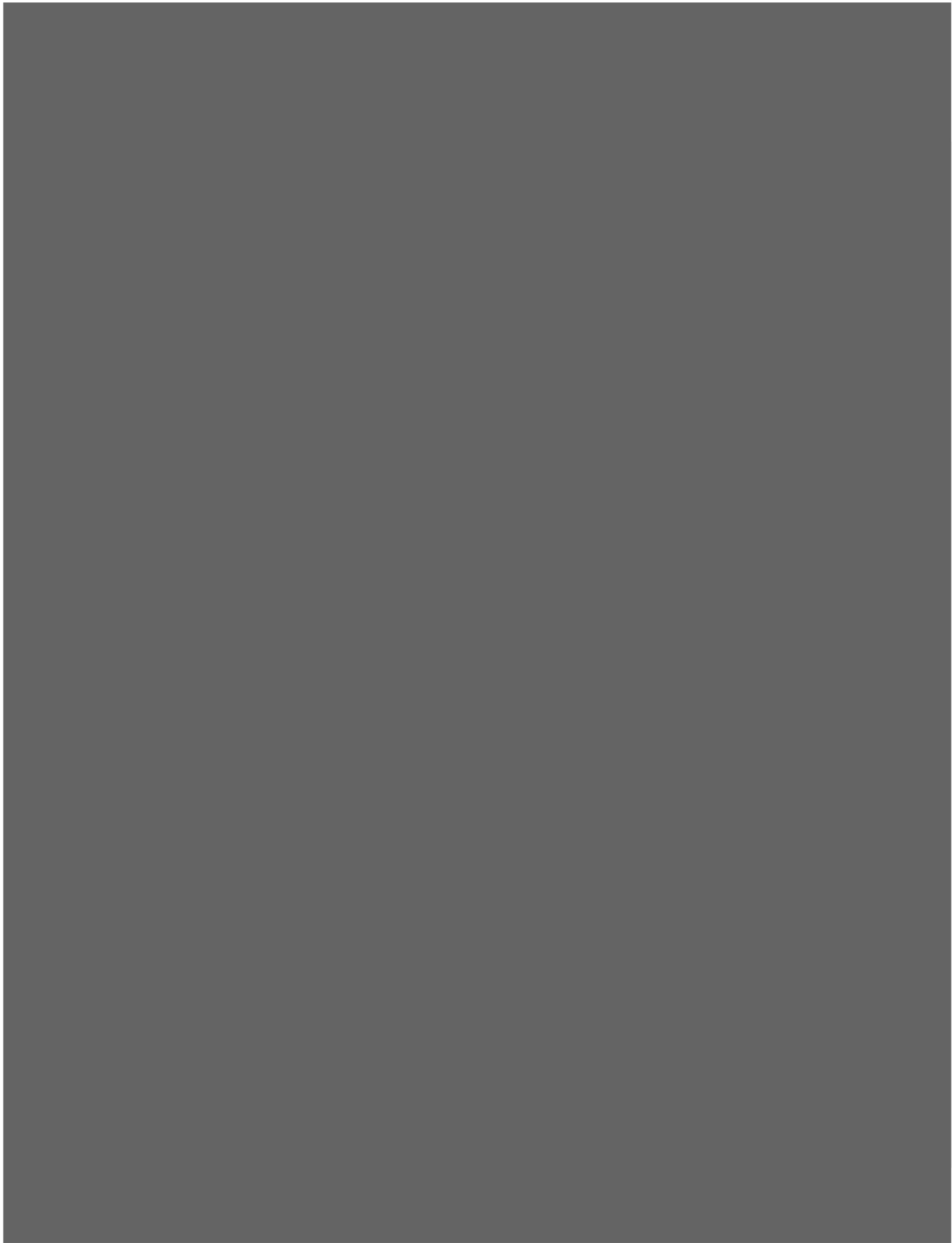
Bijlage: Natuurtoets

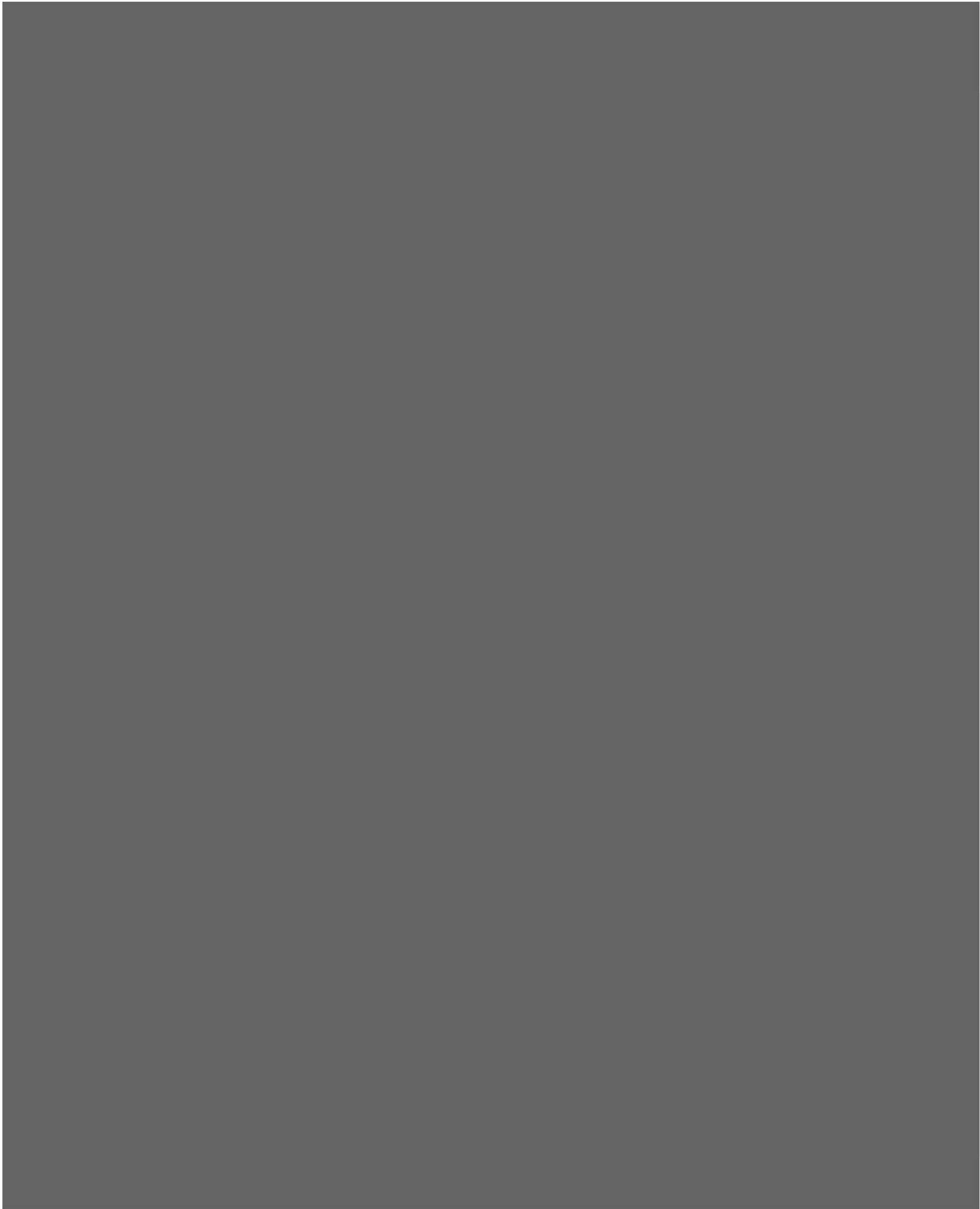
Bijlage: Aanvullend onderzoek

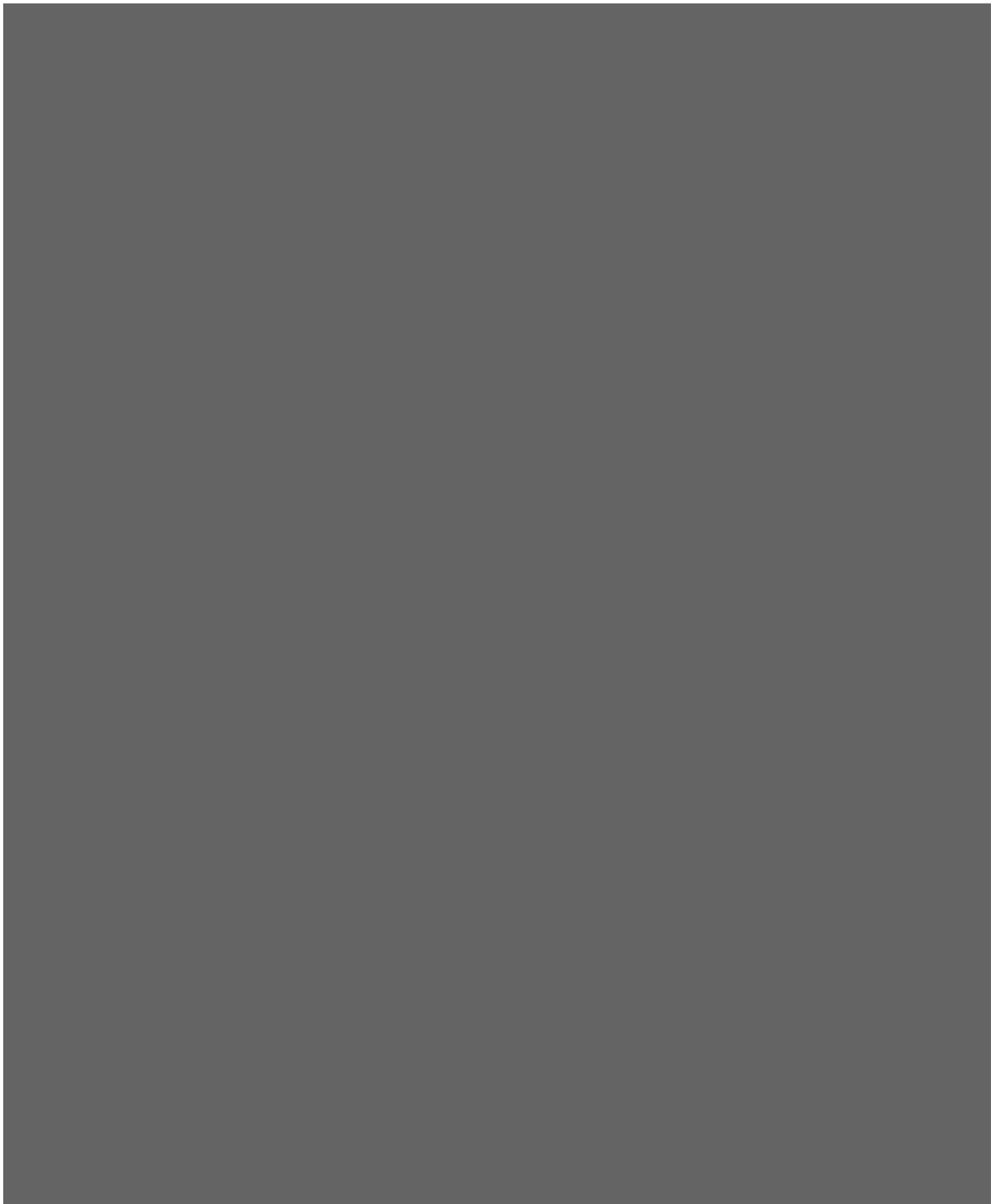

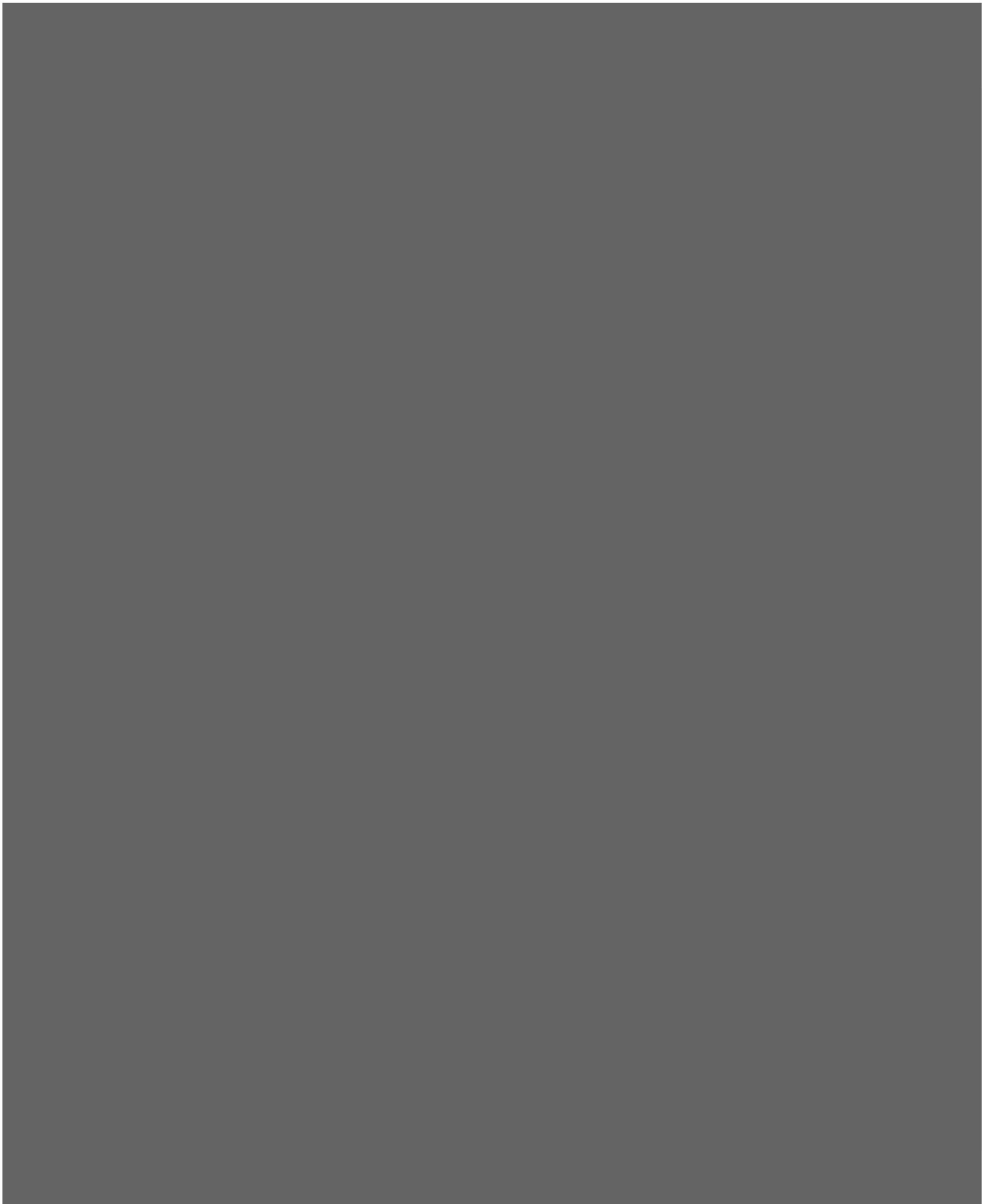

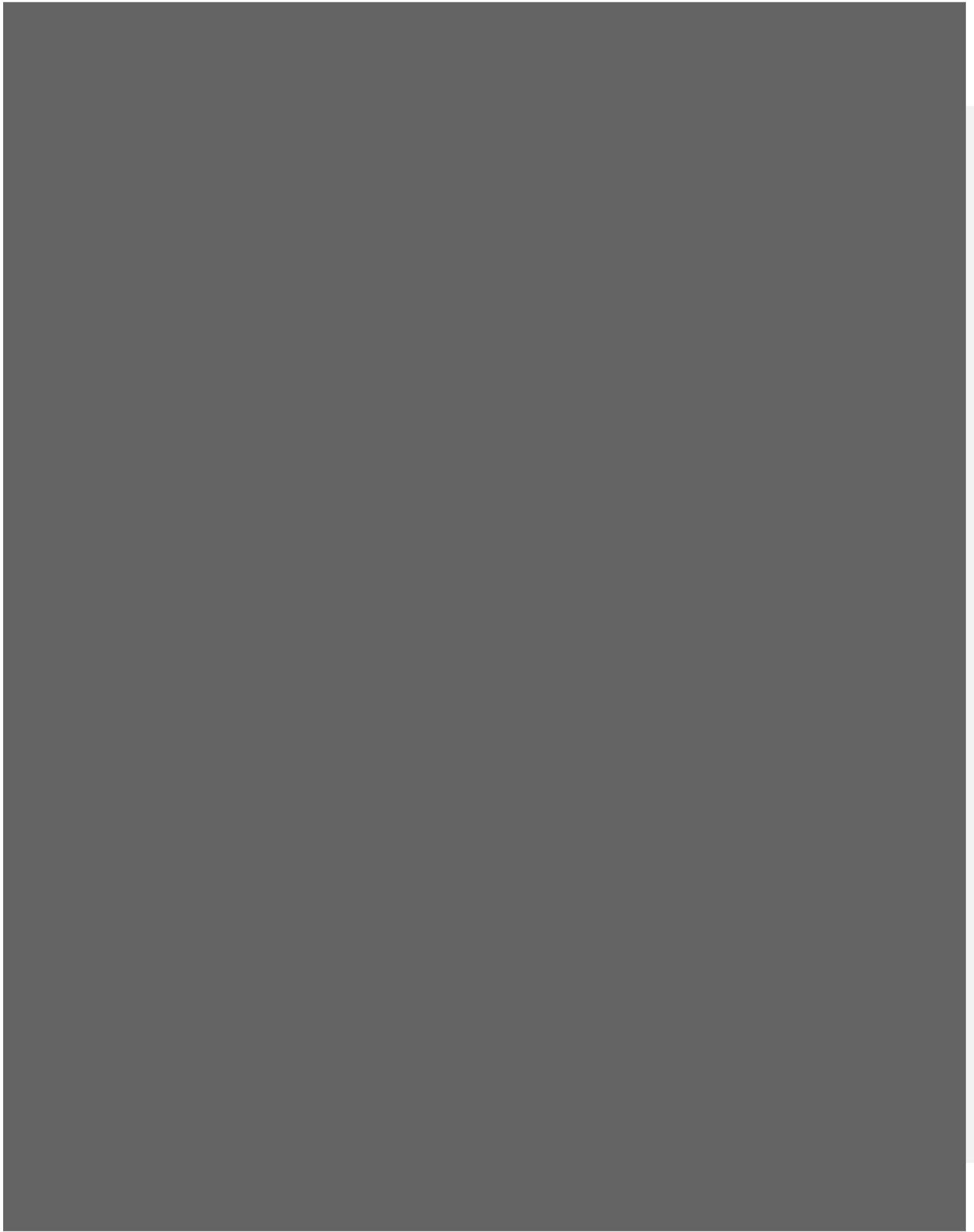

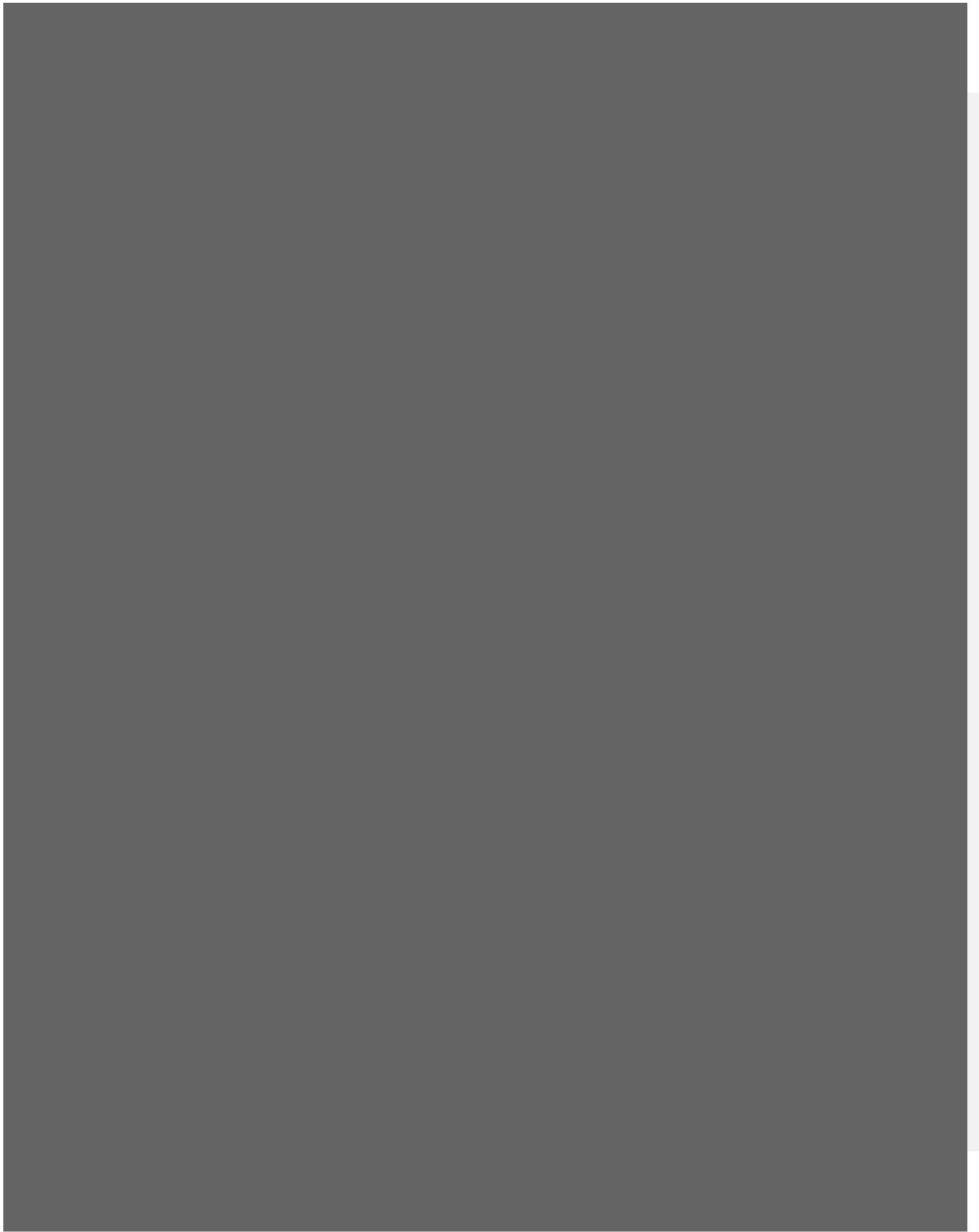

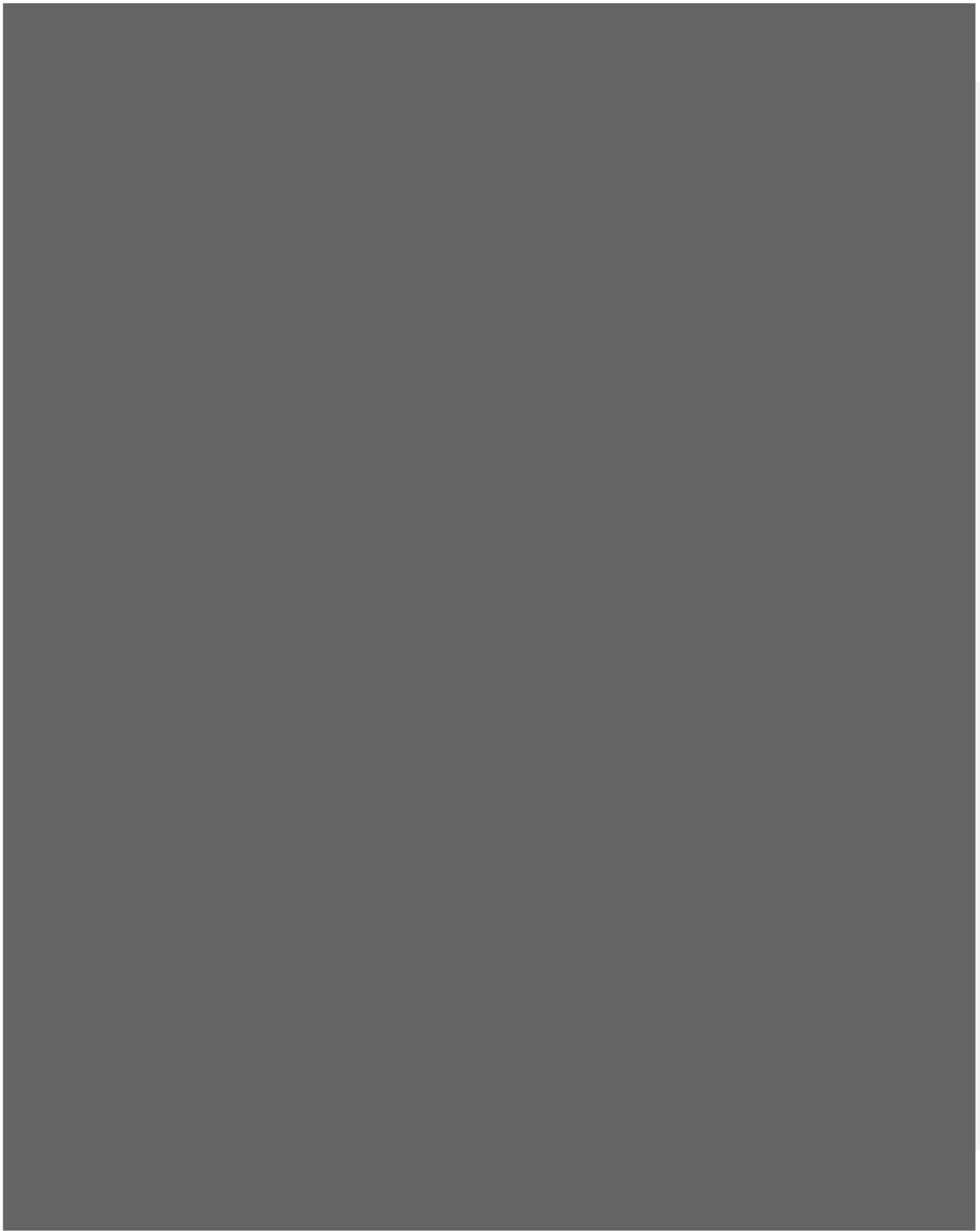

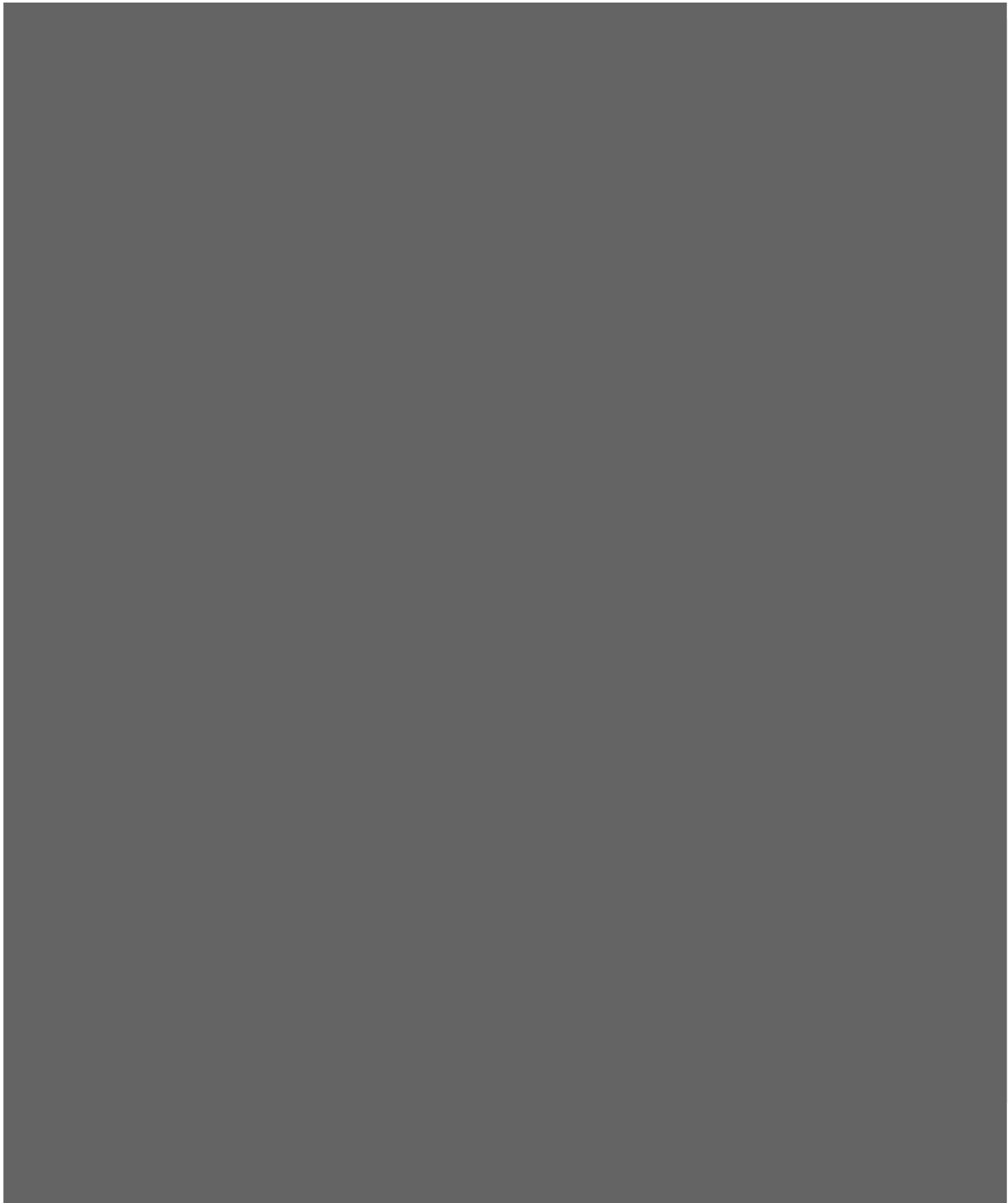

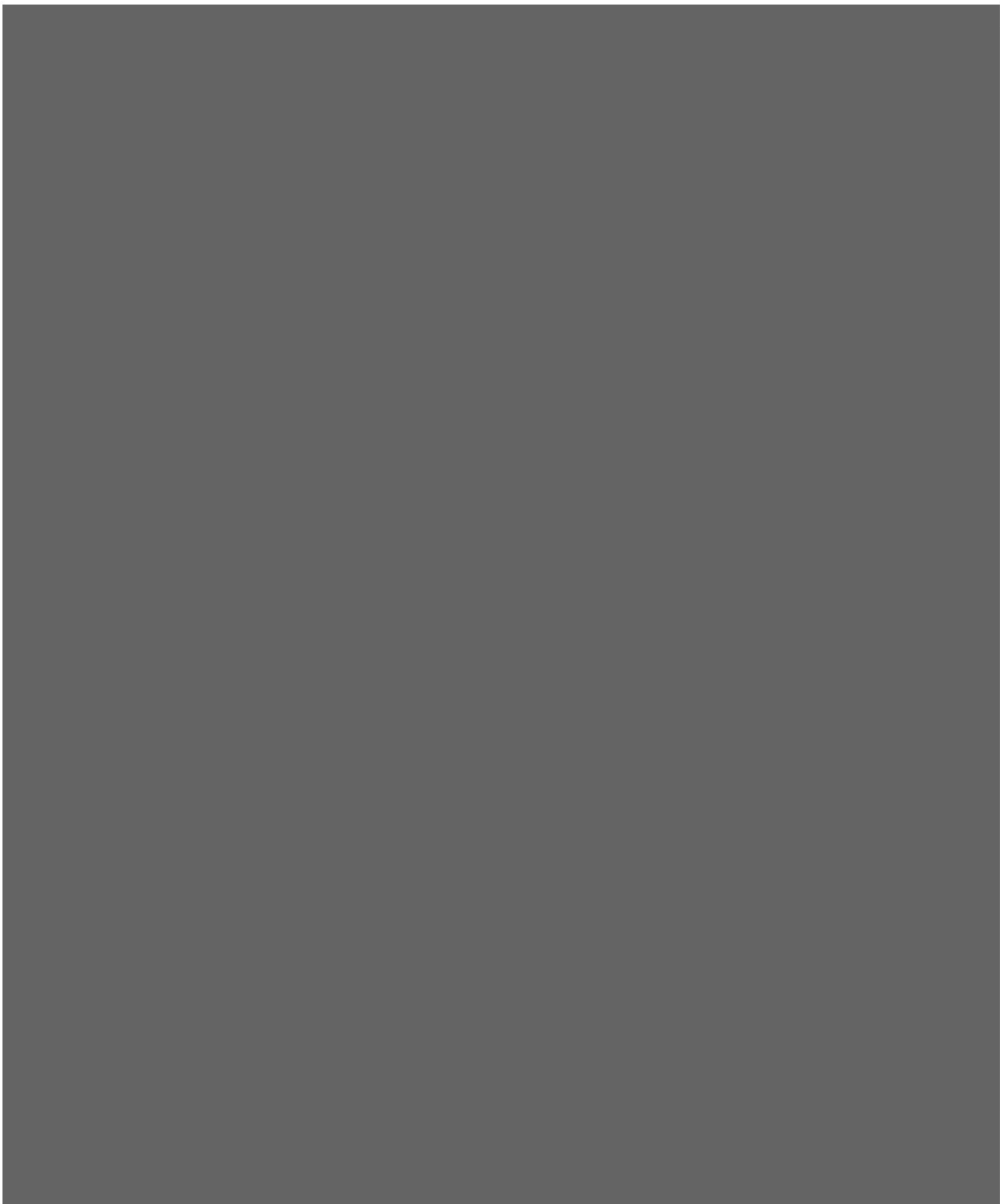

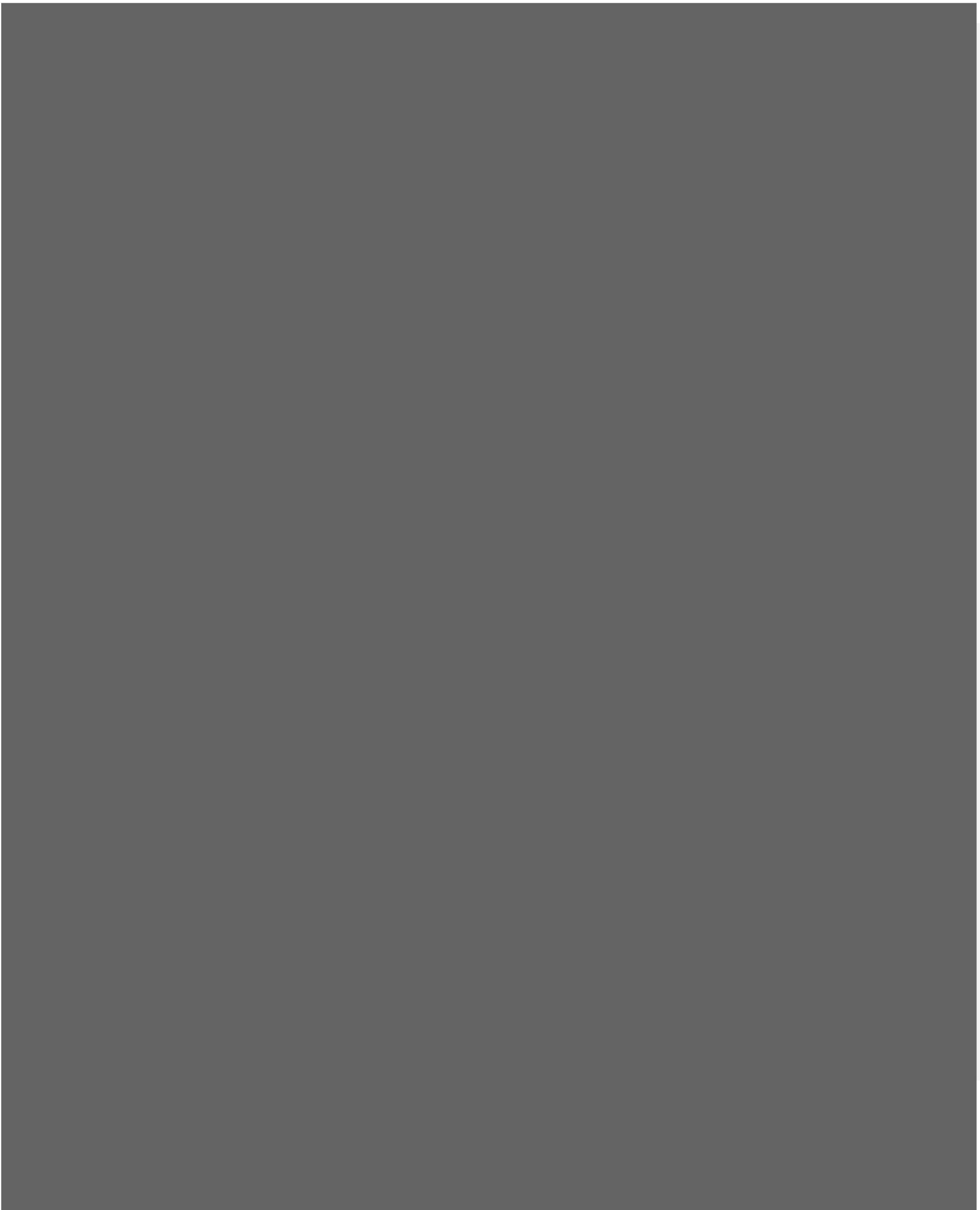

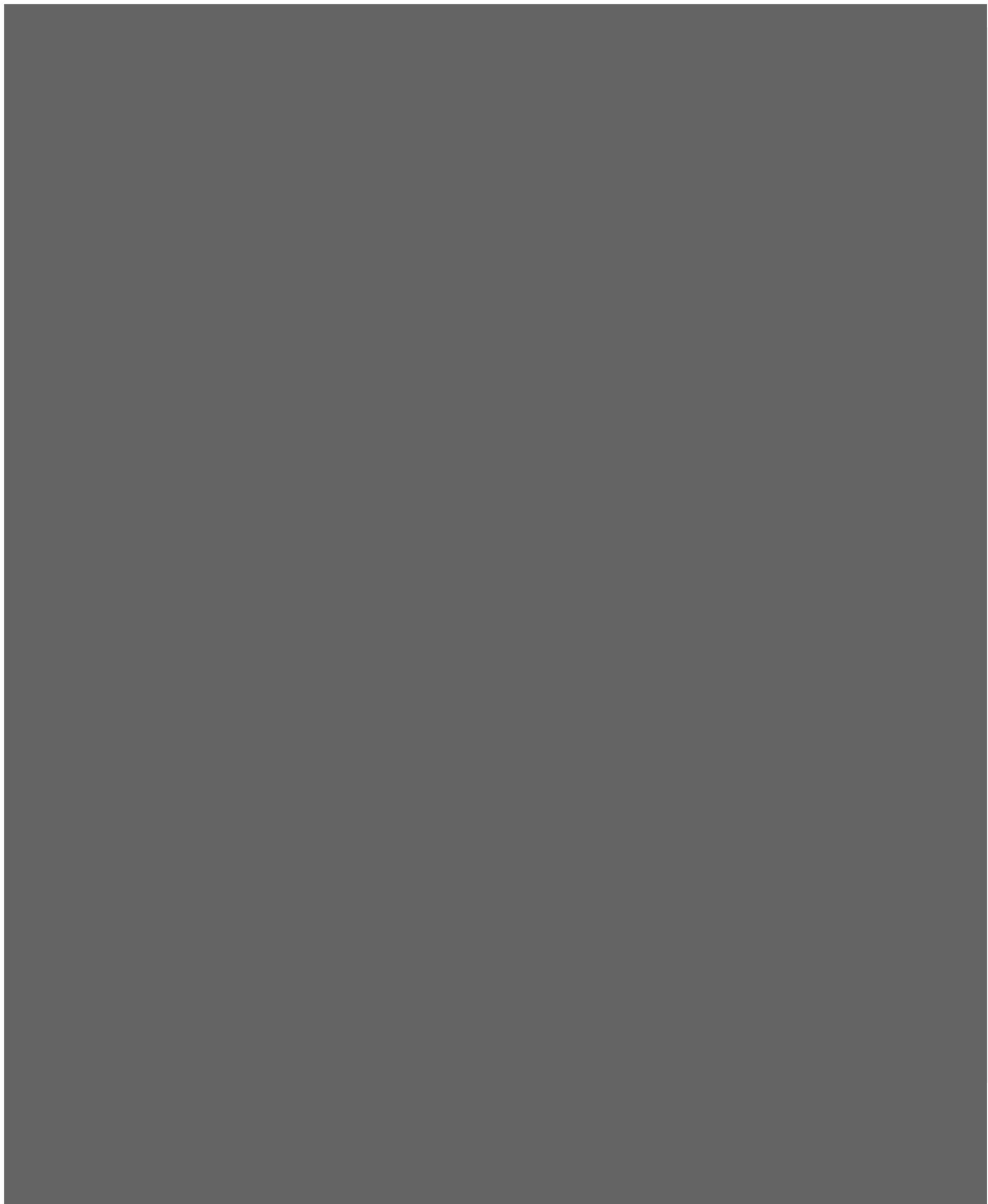

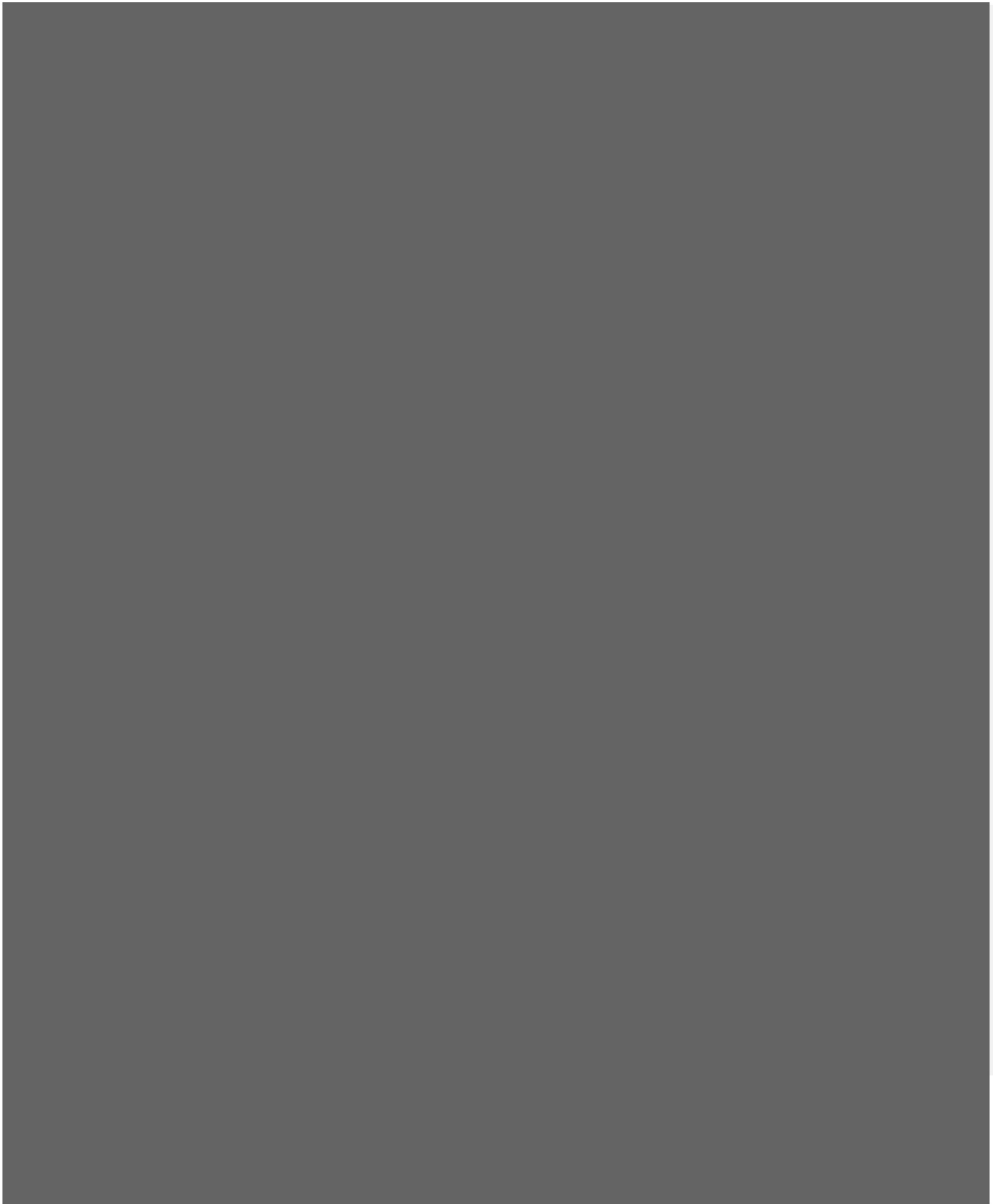

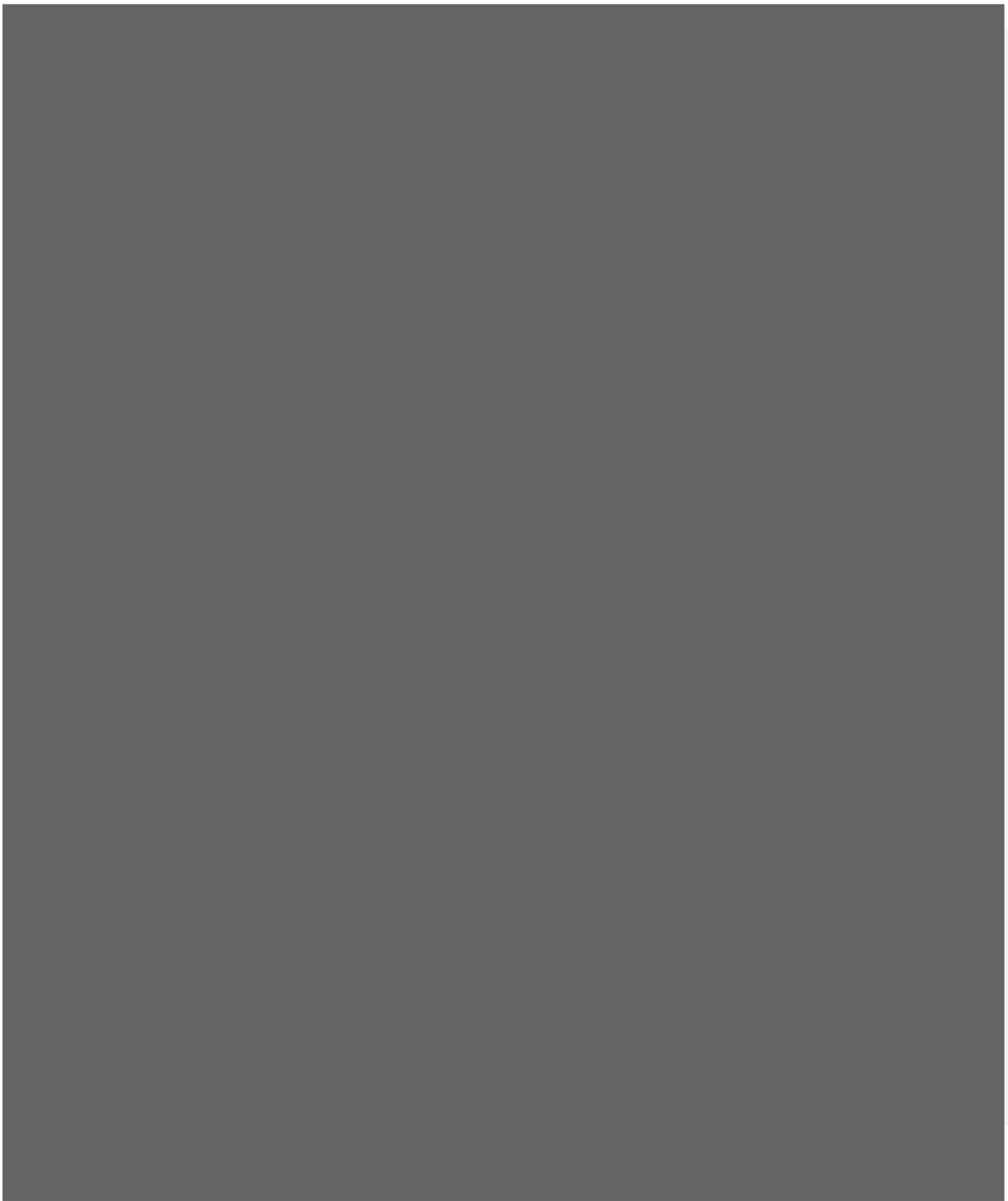

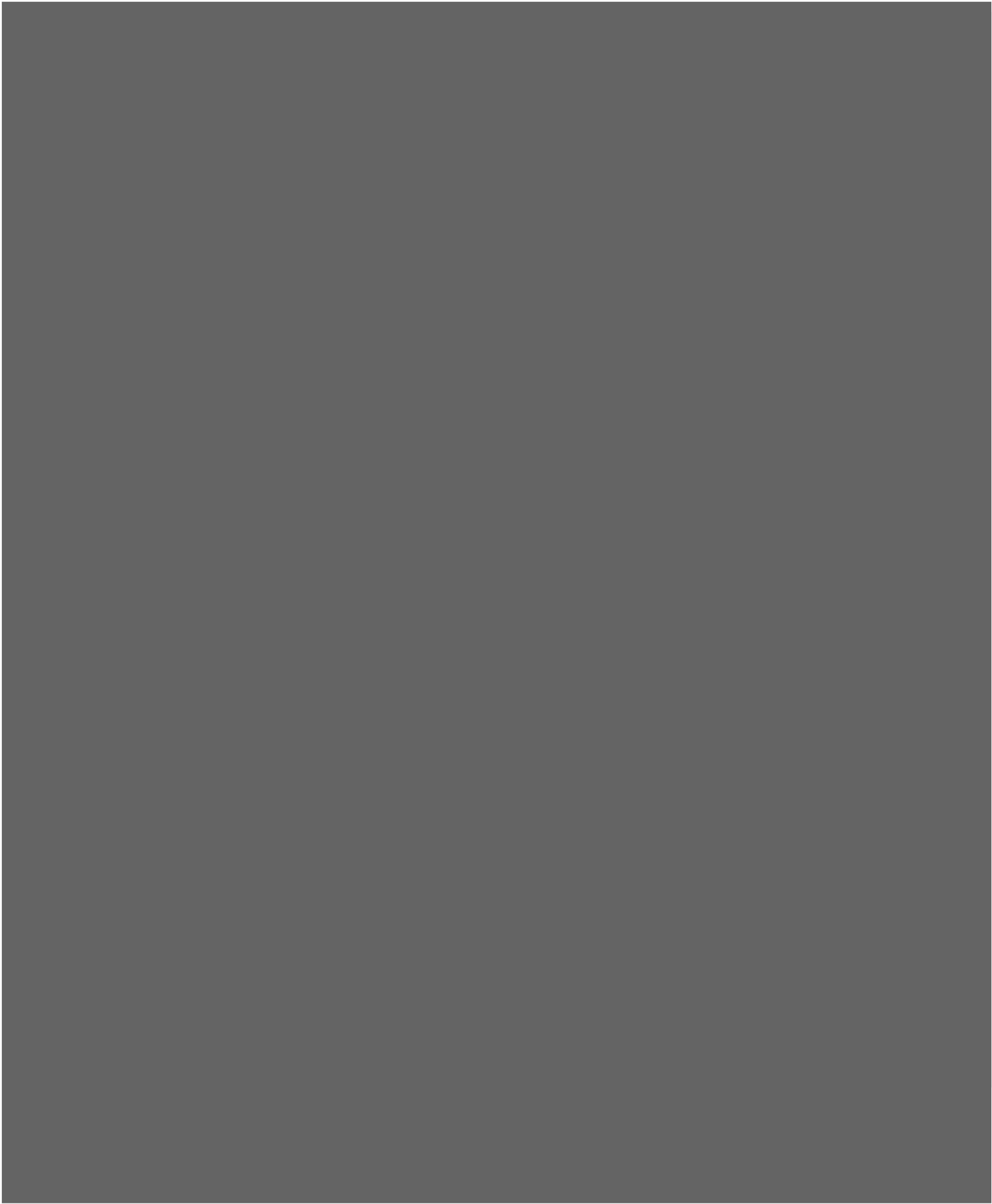

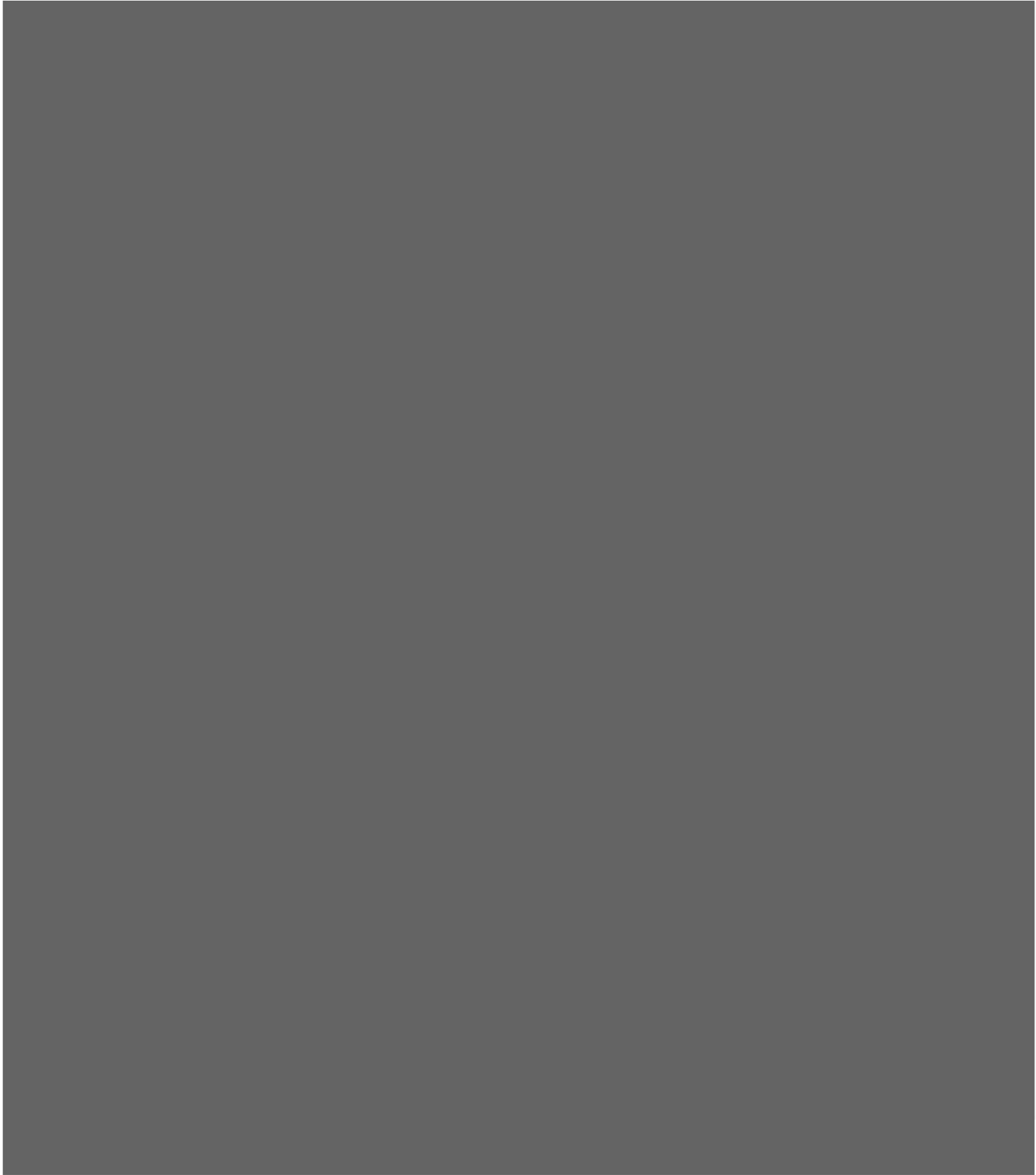

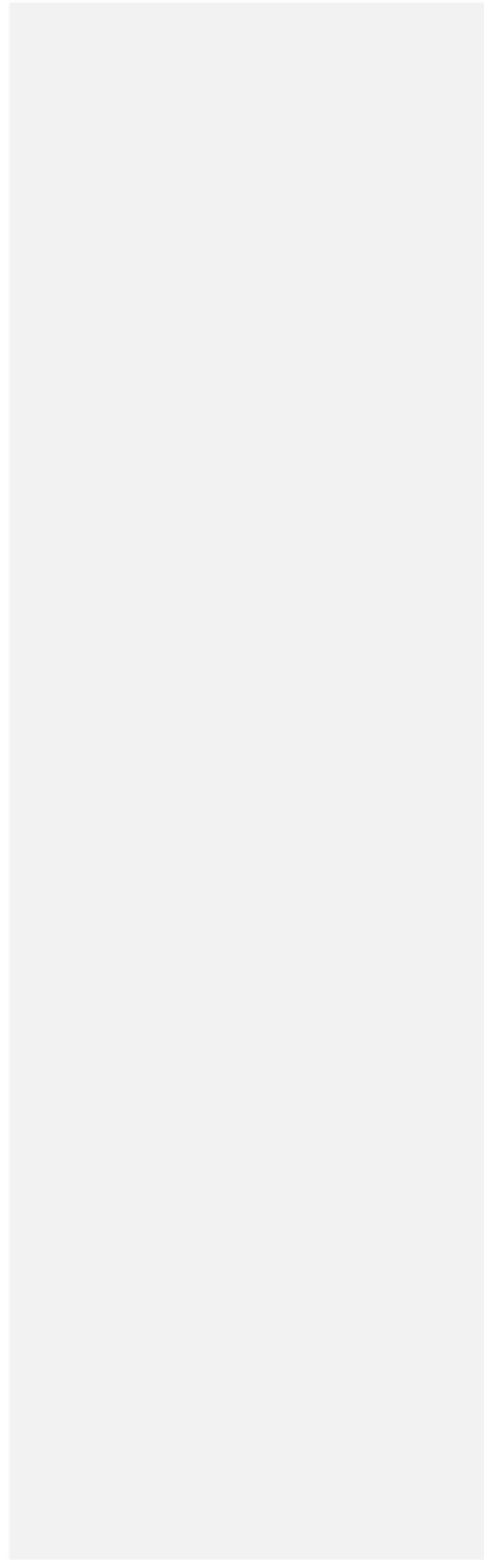

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen